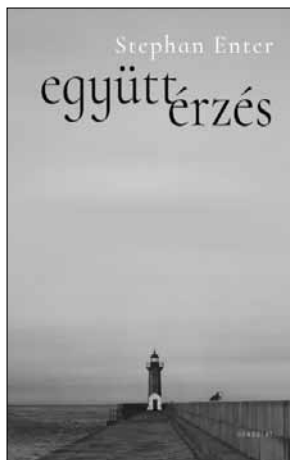

KITOLT BETELJESÜLÉS

Stephan Enter: Együttérzés

Hollandiában kicsit fanyalagva fogadták Enter új regényét. Szinte mindenki automatikusan előző könyvéhez, a nagy sikert aratott *Perem*hez hasonlította. Túlnyomórészt esztétikai kifogások fogalmazódtak meg: az *Együttérzés* – bár az előző regény is ugyanilyen karcsú volt – egyszerűbb, kevésbé invenciózus a kompozíciója, szövege itt-ott kicsit negédesre sikeredett. Véleményem szerint sokkal alapvetőbb gondok vannak a könyvvel, mint azt hollandiai fogadtatása sejteti, koncepcionális természetű problémák. Amikor Enter jellegzetes módszérével, a tervezett történet belső ökonómiáját folyamatosan szem előtt tartva, a kidolgozással bíbelődött, már tulajdonképpen ügyes, néhol kifejezetten műves munkát végzett. Nem lett rosszabb író – csak ez a mostani regénye kisebb alkotónak mutatja.

Az *Együttérzés* első pillantásra nem nagyon emlékeztet a *Peremre*, elég azonban hátrébb lépni egy lépést, és máris szembetűnő a hasonlóság.¹ Az új regény főszereplője, Frank van Luijn negyven felé járó sármos, sikeres, kicsit életunt férfi. Éppen munkanélküli, de ez cseppet sem zavarja. Mióta legutolsó tartós kapcsolata véget ért, csak él bele a világba. Tulajdonképpen szeretné, ha nem csak a szexről szólnának a kalandjai, de valahogy minden partnerével az ágyban köt ki. Egy társkereső oldalon megakad a szeme egy félig német lány, Jessica profilképén; főleg a tekintete igézi meg. Rövid mailváltás után találkoznak, és Frank úgy érzi, sínen van a dolog, sőt, meg van győződve arról, hogy igazi szellemi és lelki társra talált a lányban. Csakhogy az első alkalom előtt, a hálószobában Jessica megvallja neki, hogy még sohasem volt barátja, végtelenül magányos (látszólag hihetetlenül aktív életet él), és öngyilkossági kísérletének (?) a nyomait is megmutatja. Amikor pedig levetkőzik, Frank képtelen vágyat érezni iránta: Jessica teste minden szépségtől meg van fosztva. A férfi maga sem tudja egészen megfogalmazni, hogy mi játszódik le benne; tagadja, hogy részvétet érezne, inkább arról beszél, hogy szereti a lányt, de nem a testét szereti, nem a nőt látja benne, hanem az embert, sőt, a „lelket” (68.). Eltökéli, hogy lovagiasan kitarat a lány mellett, bár

¹ A *Perem* cselekménye egy baráti társaság története körül bonyolódik. Martin, aki nemrég költözött Walesbe feleségével, a hajdani hegymászócsapat lánytagjával, Lottéval, egykori ígéretéhez híven elhívja új otthonukba hegymászótársaikat, Pault és Vincentet. Az olvasó, miközben nyomon követheti Paul, Vincent és a fogadásukra igyekvő Martin útját a megbeszélte találkozóhely felé, visszaemlékezéseikből megismerheti szubjektív történetüket: rákényszerül lassan azt is megtudja, hogy nemcsak Vincent és Paul összetalálkozása és közös utazása kényszeredett és esetleges, de már az volt a mostani meghívásuk, sőt, Martin egykori fogadalmá is – ami nem sok jót sejtet.

Gondolat Kiadó
Fordította Fenyves Miklós
Budapest, 2017
120 oldal, 2800 Ft

magyarázata szörnyen öntelt: „én leszek hát az első barátja. Most, hogy konkrétan is elképzelem, valamiért hipnotikus erővel hat rám az elhatározás. És gondolatban meg is erősítem a fogadalmam: igen, odaadok leszek, gondoskodom róla, hogy boldog legyél velem – egy ideig, és aztán elengedlek.” (62.) Úgy tervezi, kivárja, amíg Jessica megvédi a disszertációját, de aztán csak nem viszi rá a lélek a szakításra, vagy inkább: egyre biztosabb benne, hogy nem szeretné elveszíteni a lányt. A zárlat újabb csattanóra épül, azonban ilyen kevéssel a magyar megjelenést követően nem lenne szép dolog, ha közvetlenül elárulnám a végét.

Az *Együttézésben* egy jellegzetesen mai jelenségből bomlik ki a konfliktus. A könyv szereplői már azelőtt valamilyen képet dédelgetnek egymásról, hogy a valóságban találkoztak volna. Jóllehet a *Peremben* egy régi ismeretség utóéletéről van szó, mégis nyilvánvaló a hasonlóság az új regénnyel. Szereplői arról ábrándoznak, milyen lesz újra találkozni a lánnyal, aki mindegyikük képzeletében másként él; sőt, az utolsó együttlétük óta eltelt hosszú idő és szubjektív elfogultságaik miatt a bennük élő képet is megbízhatatlannak érzik. Az *Együttézésben* egy, nem pedig három férfi keresi az elveszett boldogságot, ez a férfi azonban mintha a *Perem* szereplőiből, a benyomásokra hihetetlenül érzékeny Paulból és a magát az élet császárnak mutató Vincentből lenne összegeyítve. Közös az is, hogy a lányt az új regényben sem ismerjük meg a saját belső monológjából; ráadásul az alapján, amit megtudunk róla, egyszerre gondolhatjuk különlegesnek és kisszerűnek, varázslatos teremtesnek és ügyes manipulátornak, akárcsak a *Perem* Lottéját. A *Perem* jellegzetes motívumai is rendre visszatérnek az új könyvben, mint például a macsó virtuskodás, a halál félig öntudatlan keresése az apálynak hitt dagályban.

Enter írói módszere sem igazán változott. Amíg csak lehet, nyitva hagyja a cselekményt; minden eszközzel azon van, hogy az olvasó úgy érezhesse, a szeme előtt alakul a történet. Az elbeszélő helyzet is ezt szolgálja: a cselekményt egyetlen személy belső monológján keresztül követhetjük végig, jelen idejű elbeszélésben, ami képes megteremteni a valóságosság és bensőségesség érzését, ugyanakkor van benne valami egészen művi. A *Perem* olvasója, amikor értelmezni próbálja a történetet, a regénybeli férfiakat követi, akik történés-szilánkokból próbálják összerakni az általuk megélt valóság objektív képét, abban mint egy jóstükörben remélik megpillantani a kilátásaikat. Az *Együttézésben* pedig a főhőst követve folyamatos *érzelmi* állásfoglalásra kényszerül az olvasó. A regény magyar címe akár így is értelmezhető: ha nem is értünk mindig feltétlenül egyet Frankkal, folyamatosan vele érzünk, folyamatosan együtt érzünk vele. Akkor is, amikor a magánzók könnyű életét éli, amikor feltámad benne az együttézés Jessica iránt, és később is, amikor részvétől hajtva lehetetlen helyzetekbe kényszerül, és már őt (vagy őt is) szánjuk, vagy mert szánalmas, vagy mert méltó a szánalomra. Vagy azért, mivel ezt a lucidus és bizonyos dolgokban felettebb tapasztalt embert lehet, hogy vakká teszi a szerelem...

A regény másként is próbára teszi az érzékenységenket, ugyanis sokszor a giccs határan egyensúlyoz a szerző; ezen sajnos az sem változtat, hogy tudjuk: elvileg az érzékeny, de nem éppen hiperművelt Frank gondolatait olvassuk. Ahol Frank – azaz Enter – szinte észrevehetetlen dolgok, rezdülések mikroszkopikus leírását adja, ott gyakran nagyon szép a szöveg, amikor viszont a történet vége felé az Egészről, a Természetről, vagy az Életről és az Ember rendeltetéséről próbál beszélni, bántóan közhelyes marad. (Ez még akkor is zavaró, ha nyilvánvaló, hogy ez az egész regény szerkesztési alapelve, egyfajta vagy-vagy: a főszereplővel együtt vagy csak apró részleteket látunk, sejtve, hogy ezek egy szerelmes férfi megszépítő pillantásától olyan szépek, vagy valamiféle általános summázatot kapunk Frank cinikus exétől, aki azonban még csak nem is látta Jessicát, csak volt férje elbeszéléséből alkot képet róla.) Enter érezhetően „gondolatébresztő” könyvet szeretett volna írni; a végén ebben az új regényében is magára hagyja olvasóit az olyan, az idő vagy a boldogság természetére vonatkozó kérdésekkel, amelyekre nincs válasz, mert maga az élet, a fennálló pont ilyen léte a „válasz”. Olvasóinak a meggyőződéseire, a nyi-

tottságára apellál, de azt is mondhatnánk, hogy rájuk hagyja a feladatot, amelyet magának megspórol, ők ugyanis valószínűleg ugyanúgy képtelenek bármi igazat mondani a „nagy” dolgokról – és ugyanúgy képtelenek elnémulni, amikor ezekkel találkoznak –, mint Frank.

Amikor a giccs veszélyét emlegettem, arra is gondoltam, hogy a történet *tulajdonképpen* happy enddel végződik, végkicsengése megnyugtató, mégis felemelő (vagy legalábbis annak van szánva). Ez még akkor is igaz, ha Enter a könyv mottójával, amit az egyik Grimm-meséből emelt ki: „Egy révészről álmodtam, aki elpanaszolta, hogy két part között kell járnia szünetlen, és nem váltják föl.” – „Hohó, a tökfej! – így az ördög. – Ha jön valaki, és át akar kelni, adja kezébe a póznát, attól kezdve a másik lesz a révész, ő pedig megszabadul.”, és a keret-jelenettel – Frank kényszeresen vissza-visszatér Jessica profilképéhez a neten – igyekszik elhíttetni, hogy a történet komorabb, mint valójában. Az *Együttérés* két szereplője ellentétes utat jár be: az addig elégedett, sőt, önelégült férfinban Jessicával való találkozása után megváltozik valami, úgy érzi, meg tud nyílni a másik embernek. A regény végére eltalál egyfajta igazabb magányig. A lány viszont, aki addig csak kereste önmagát és el volt vágva az érzéseitől, tele önbizalommal távozik egy új – a szöveg azt sejteti –, kevésbé komplikált kapcsolatba.

Talán az sem véletlen, hogy a történetben végig ott kísért a házasság lehetősége. A környezetük tulajdonképpen össze is házasítja a szerelmeseket, még ha ezt ők nem is tudják: a doktori védés olyan, mint egy esküvői szertartás (ez a rész nagyon jól van megírva!), a texeli kirándulás pedig a mézeshetek szerepét tölti be. Az mindenesetre nincs bemutatva a könyvben, hogy kettejük problémája *általában* ne lenne megoldható a házassággal. Kétségtelen, hogy Enter fonák és kiélezett helyzetet teremt egy nő és egy férfi között – szellemi és lelki társak (legalábbis a férfi szeretné így érezni), a szexuális együttlétekel azonban baj van –, csakhogy általában is ritka, hogy két ember érzelmileg és testileg is kölcsönösen teljesen kedvére való legyen egymásnak. Enter úgy állítja be, hogy Frank és Jessica nem lehetnek barátok, és nem is házasodhatnak össze, nem alapíthatnak családot. A regény koncepciója szerint a kapcsolatuk eleve gellert kap azon, hogy már azelőtt van valamilyen képük egymásról, hogy találkoztak volna a valóságban; illetve hogy a partnerkereső oldalon való ismertetésnek kihagyhatatlan eleme a testi kapcsolat, akkor is, ha esetleg a házasság az áhított cél. (Jessica internetes bemutatkozásában is olvasható egy erre vonatkozó óhaj, Frank azonban mindannyiszor átsiklik ezen a mondaton.) Franknak ez hosszú ideig nem okoz gondot, mivel alkalmi partnerei csak szexuálisan érdeklik. Enter úgy rendezi, hogy egyszer a fordítottja történjen a hősével: találkozik valakivel, akit ikerléleknek érez, de megkívánni nem tud. Mivel meg akarja tartani, *ezt* titkolja előtte. Mind inkább úgy érzi, hogy véglegesítenie kellene a kapcsolatukat, ugyanakkor képtelennek érzi magát erre a lépésre, mivel állandóan más nőknél jár az esze, amin a házasság sem segítene. A nőcsábászt a regény elején a frigiditás még jobban is vonzza, mint a túlfűtöttség. Jessicát megismerve kezdi először foglalkoztatni egy kapcsolat lelki oldala, és valahogy úgy gondolkozik, hogy a testiség mindennél fontosabb a nő *lelki* életében. Már csak ezért is a testén keresztül próbálja meggyógyítani a frigid lányt, mindent (úgy érezheti, tényleg mindent) megpróbál, hogy megszólaltassa a néma testet. Mintha azt tanulná meg együttléteik során, hogy épp fordítva van, mint ahogy képzelte. Ráébred, hogy képtelen különválasztani magában a szexualitást és az igaz szerelmet vagy szeretetet, és ezért nem tudna Jessicával házasságban élni – másként meg szerinte (talán a lányra tekintettel) nem lehet. Az azonban kicsit homályos marad, hogy ettől miért kell *feltétlenül* zátonyra futnia a kapcsolatuknak. Hiszen ebben a viszonyban már semmiféle szerepet sem játszanak a társadalmi elvárások, amelyek a tizenkilencedik századi regények házasságba kényszerült hős nőinek például még rettenetes belső konfliktust okoztak, akik úgy érezték, nem követelhetik egyszerre „a szív és a hús jogát”. Miért gondolja Frank, hogy Jessica nem tudná elfogadni vagy elvisel-

ni, hogy másokban talál szexuális kielégülést, ha közben lelkileg hű marad hozzá? Nem azzal alázza-e meg Jessicát, hogy ezt gondolja róla? Nem azt kellene titokban tartania, hogy *ilyen* gondolatai vannak, ahelyett, hogy az iránta érzett részvétét titkolná? Vagy inkább erről is beszélnie kellene vele? Alakulhatna másként is a kapcsolatuk. A regényben ki sem derülhet, hogy valóban lehetetlenség, képtelenség folytatni, mivel Enter úgy intézi, hogy ne az szánja el magát a szakításra, akitől várnánk. Ez talán a legfontosabb – de messze nem az egyetlen – pont, ahol hiányzik a belső motiváció a történetből, ami ezért érzésem szerint, stílszerűen szólva, kicsit túl van lihegve.

Az *Együttérés* arról szól, hogy valaki segíteni akar egy társán, de közben azon vívódik, hogy ki akar szállni, mert úgy érzi, hogy nem tudja, nem akarja teljesen odaadni magát (és ha oda is tudná, talán az sem segítene, csak vergődnének mindketten, megnyomorítanák egymás életét); majd meg kell élnie, hogy éppen az vádolja, szégyeníti meg és árulja el, aki miatt ezt az egészet vállalta. Azt a történetet, amellyel ezt akarja elmesélni Enter – a nőcsábász vagy „a csábító” találkozik az igazival, akiről azonban kiderül, hogy frigid –, szinte az első laptól az utolsóig kimódoltnak éreztem, nem kevésbé nyakatekertnek, mint a főszereplő fájdalmas-abszurd tornamutatványait az ágyban. Igazi kín felismerni saját határaink szűkösségét vagy az önzésünket, megtapasztalni, hogy nem tudjuk megváltani a másikat, ahogy a visszautasítás fájdalmát vagy a megbántottság és megaláztatottság poklát is rettenetes átélni. Csakhogy vannak, akik ezeket a fájdalmakat sokkal valóságosabb szituációkban kénytelenek megtapasztalni mindennapjaikban; ők azok, akik nem tudnak, nem akarnak félrenézni, amikor elrontott vagy félrement életekkel találkoznak. Talán az sem véletlen, hogy Enternek az alaphelyzetet nem sikerül annyira elmélyítenie, hogy az valódi drámaként mutatkozhasson meg. Elképzelhető, hogy ezzel a történettel így csak művészkedni lehet.² Amit olvasunk, megmarad két ember valóban nehezen átélhető – ettől persze még valóságos – privát fájdalmának, amely nem nagyon általánosítható, terjeszthető ki. Más kérdés, hogy valamit mégis elmond egy közösség állapotáról és egy kultúra feltételezett elvárásairól, hogy a regény átlagember főhőse a maga kis életében ebben a formában találkozik először a szenvedéssel. Vagy nagyon jól hárít.

---

² A regény cselekménye és motívumrendszere éppúgy megidézi Pygmalion történetét Ovidius és Shaw átiratában, mint az *Anyegin*t, vagy Parszifál és Lohengrin történetét, de nem egészen értem, hogy ennek mi a funkciója.

M e g j e l e n i k
h a m a r o s a n

MESTERHÁZY BALÁZS

Soha nem látott bálnák hangja

25 éves kor környékén a szív sejtjeinek kb. 1%-a cserélődik le évente. Egy teljes emberi élettartam alatt a szív sejtjeinek majdnem a fele megújul. A szívemnek az a fele, amelyikben a történetünk van, majd még akkor is meglesz, mikor végzünk.

